

Landareak

JAKOBA ERREKONDO

Hur lizar

GURE MITOETARAKO zein landare egoki jotzen ditudanari tiraka, aurrekoan hurra, *Corylus avellana*, aitatu eta “hur” hitza gure hiztegiko zaharrenetakoa ez ote zen galde egin nuen, bateren batek erantzun zezan. Di-da erantzun dit nafartutako lagun giputx batek. Bere ustetan oso omen da zaharra hitza eta esanahi bitxia ematen dio: “Goian edo zintzilik dagoen edo goitik datorren ontzi baten barruan dagoen bizia”. Hizki bakoitzari bere erroa emanez osatzen du esanahi hori, baina hurra ere ezagutzen du, noski. Zaharrarena ez diot zalantzan jarriko eta bestea, esanahiarena, sinestutzen diot. Hobe batekin topo egiten ez dugun artean... Proposamenak egitea libre da eta ondo etorriak!

Fraxinus excelsior, Lizarraren izena ere ez da barte-koa izango. Ondo lizarrarenak gara bai, gure kulturaren paisaiako kide nagusietako honen besoetako. Amandre ona izango da, berari buruz gaizki esaka aritutako inor ez baitut sekula topatu. Intxaurrondoa, eukaliptoia, pinu beltza, hagina... Zuhaitz asko kakaz-

Beskingo bordaren inguruko lizarrak, Aralarren.

JAKOBA ERREKONDO

tuz ahoa neurri hitz egiten duen jendea ugaria da. Aldiz, lizarra beti da on, altzo, lagun, babes, gozo, abaro, magal, dotore...

Dotore. Lerden, lirain, segail da lizarra, izarren pareko lizar. Mediterrania-rrentzat “basoko Venus” da. Zuhaitzak tximista uxatzen du. Egurra kirtenetarako, lantza pertika timoietarako... Azala eta hostoa sendagai. Zarba

bazka. Ezin izan bestela, lizarra etxeko. Orri osoa beteko genuke lizarraren toponimoz. Baita Euskal Herri osoa ere. Lizardiak garai bateko gizakien bizitokien arrasto dira maiz. Nola ez dugu bada gure hilerrien ikur? Gizakien arrastoen baldo, mugarri.

Hildakoen aztarna, baina gaurko egunera ederki egokitzen dena. Lizarren ezaugarri bitxienetakoa sexu ugaritasuna da. Landare gehienak hermafroditak edo sexu bakarrekoak dira. Lizarrak arrak, emeak edo tartekoak, bietatik dutenak. Eta xelebreena, etorkizunerako egokituak, urte batean arrak diren arrak hurrengoan eme izan daitezke. Eta alderantziz. Lizarra gure hilerrietara.

JAKOBA ERREKONDO

Gorritik

Udazkena negutzearen margorik baldin bada, margo hori gorria da. Zuhaitzak, zuhaiskak, belarrak, goroldioak... Hostotik baduen guztia gorritu egiten da. Lehentxeago ez bada geroxeago. Baita

itsasoaren epelera makurtzen direnak ere. Garomena gorritzen ari da eta, azkena bada ere, belarra laster gorrituko da, itsasoa gorritzeraino. Itsasoko ispilua gorritzeraino.